

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Тараса Шевченка

978 01

На правах рукопису

ГОЛОБОРОДЬКО Валентина Михайлівна

ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

М. І. ПИРОГОВА В УКРАЇНІ

/серпень 1856 - квітень 1866 рр./

Спеціальність 07.00.01³ - історія України

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ - 1996

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана на кафедрі українознавства
Уманського державного педагогічного інституту
ім. П. Г. Тичини

Науковий керівник - кандидат історичних наук,
доцент Кузнець Т. В.

Офіційні опоненти - доктор історичних наук,
професор Катренко А. М.
- кандидат історичних наук,
доцент Тараненко М. М.

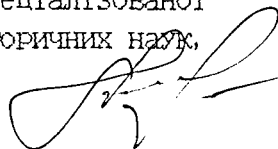
Провідна організація - Національний технічний
університет України "КПІ"

Захист відбудеться "18" вересня 1996 року
о "10" години на засіданні Спеціалізованої вченої
ради К. 01. 01. 38. по присудженню наукового ступеня
кандидата історичних наук в Київському університеті
ім. Тараса Шевченка за адресою: 252017, м. Київ,
вул. Володимирська, 60, аудиторія 349.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій
бібліотеці Київського університету ім. Тараса Шевченка
/вул. Володимирська, 58/.

Автореферат розісланий "10" серпня 1996 року

Вчений секретар Спеціалізованої
ради, кандидат історичних наук,
доцент

О. П. Гончаров

Нині, в епоху переходу від класових війн к націоналістичних війн до загальнолюдських цінностей, варто знову поставити М.І.Пирогова на тлі української території, звернувши увагу на величезну гуманістичну й соціалістичну цінність його діяльності і протиставити її позитивній тенденції та різноманітним проявам імперіалістичного світогляду і націоналістичної політики у сфері українського опортуністичного народу.

Стан наукової розробки проблеми

При підготовці дисертації вивчаючи ступінь дослідження цієї проблеми, хотіли сказати, що життя, науковий доробок загальнолюдської діяльності М.І.Пирогова вивчаються і використовують істориками, філософами та іншими спеціалістами: так, ще у часи царства 50 років, а бібліографія досліджень і коментарів перелік 3000 книг.

Перші дослідження про М.І.Пирогова почали здійснювати його учні і вчили загальною характером, розширюючи діяльність як лікарів, лівець-хірургів, громадських діячів, педагогів. Серед них заслужено на увагу роботи вченого та першого біографіста, почесного лейб-медика І.В. Берта (1841), який був знайомий з ним на часів Франко-польської війни /1870/ та російсько-турецької /1877-1878/ війни. Основні написання продовжились також його надісланці йону М.І.Ігнатова протягом 1880-1881рр. Треба підкреслити, в 1890 році, побачили світостий біографічний нарис, складений

1. Берта І.В. М.І.Пирогов: Очерк его общественной деятельности на. профессора, врача-хирурга, писателя и педагога. СПб. 1881. № 24 мая 1881г. /-СПб., 1881.

Цікавинки щодо змісту і висвітлення окремих аспектів діяльності Н.І.Пирогова в так званій "дореволюційній" пе- стала поява декількох збірників із згадками в них проно П.Каптерева, О.Чебишевої-Дмитрієвої, С.Золотарьова, П.Ка діна, О.Новикова, П.Мегорського, А.Спаського, М.Хволоса, характеризували його як лікаря-хірурга, педагога-реформа громадського діяча, просто людину/1/.

Окремими виданнями в цей час вийшли і збірки про М.Батусьва/1907/, М.Попруженка/1911/,С.Вілінського/1911/, розкривали сутність і зміст діяльності Н.І.Пирогова в од ий період. Таким чином, оглядаючи дослідження,що були в лені про Н.І.Пирогова в "дореволюційні часи", варто підк лити, що виконані всім у поверхнево-інформаційному плані просто дають загальну характеристику особі Н.І.Пирогова, то заслугам як медика-хірурга, а також педагога-реформи ра російської педагогічної науки та шкільної освіти. Зи менше матеріалів і публікацій стосувались його громадс ької діяльності та останнього, "вишенського", періоду життя.

30-50-і роки представлені кількома працями загальн о біографічного плану, зокрема С.Я. Штрайха, О.В. Козирє

1. Современное значение педагогических идей Н.И.Пирогова. СПб, 1911; Н.И.Пирогов. Хирург, педагог и общественный д етель.-Екатеринбург,1911; Сборник в честь Н.И.Пирогова/По ред. Е.А.Боброва.- Варшава,1912.

вельми охоче послуговувалися вже готовими штампами, повзаними оцінками, що не зовсім личило науковим дослідникам. Це, в першу чергу, стосується вказаної вище роботи С.Я.Штрайха та роботи І.Чуаренка/1/.

З певним "відбитком" слідів "класових позицій" з'являлись в кінці 40-х - середині 50-х років і спеціальні дослідження педагогічних ідей та суспільно-педагогічної діяльності великого гуманіста. Це, зокрема, праці А.А.Красновського та Ш.К. Сіхарулідзе/2/.

Не дивлячись на те, що у книзі професора Красновського М.І.Пирогов звинувачувався в "обмеженому лібералізмі", праця на той час була найбільш фундаментальним дослідженням про М.І.Пирогова як педагога. Щодо роботи Ш.Сіхарулідзе вона вигідно відрізнялась від попередніх досліджень по своєму структурованості, так, в певній мірі, і за змістом, бо автор широко залучив архівні матеріали, зокрема, по київському відоду діяльності М.І.Пирогова. В роботі наявна спроба "світлі нових винюг" показати роль і значення його як представника прогресивної педагогічної думки минулого століття його вплив на передових учителів Київського навчального центру.

1. Чуаренко И.П. Пирогов /биографический очерк/. -Л.,1947
2. Красновский А.А. Педагогические идеи Н.И.Пирогова.-М., 1949; Сихарулидзе Ш.К. Общественно-педагогическая деятельность великого русского ученого Н.И.Пирогова /Под. ред Н.М. Скорцова и М.И. Пильнева.-Тбилиси, 1955.

До останніх публікацій стосовно педагогічної, просвітницької та організаційної діяльності М.І.Пирогова в галузі єдиної освіти можна віднести наступні статті та коментарі Алексюка та Г.Савенюк, які були підготовлені ними до Біблічних педагогічних творів М.І.Пирогова /Київ, 1988/, праці П.Чорного /Науково-педагогічна діяльність М.І.Пирогова, -К., '90/ та колективну роботу П.А.Кланш, Г.С.Собчук, Н.І.Кульшакета, що присвячена життю та діяльності М.І.Пирогова у шкільній школі після відставки /К., 1981/.

Найбільшу групу повідомлень та наукових розвідок складають невеликі за розміром публікації, що друкувалися і друкуються в численних часописах, збірниках та періодичній пресі. Їх кількість надзвичайно велика і різноманітна, але і її глибина змісту вони так різні. Чимало з них були підготовлені до пам'ятних та ювілейних дат/1/, а тому мають загальний характер, інша частина, враховуючи певну направленість часопису, в якій друкувалася дана публікація, відображала якусь одну із граней багатопланової діяльності М.І.Пирогова/2/. третя - розповідала про певні успіхи їх творчості, вводила в науковий світ раніше невідомі документи і матеріали /Баранов А.В., Балків М.С., Дейнека І.В./.

Серед останніх публікацій, що з'явилися в 90-ті роки у спеціалізованих та близького зарубіжних часописах, можна наос-

/Бакулєв А.Н., Батуєв Б.Д., Івацкино В.І. Каган С.С., Кранов Ів., Новікова М.В., Рабов Г.В., Страшун І.Д., Шенієв А.М./

/Трачов А.І., Ковіна Т.М., Кравцов Д.Є., Кравченко О.Г., Ібсо Г.В., Савенюк Г.Г./

вати статті А.Галлицького, М. Тростогого, В. Федорова, І. на/1/, а з останніх газетних публікацій - К. Кульчицького Б.Мазурника/2/. Вот вони присвячені періоду життя та діяльності Н.І.Пирогова в Україні, а підняті в них питання не показують проставчій інтерес до непересічної особистості Н.І.Пирогова, його ролі у формуванні багатого духовного ку українського народу. Проте, в більшості з них роблять спроби одразу ж застатити підходи і стани стосовно оцінок багатогранної 25-річної діяльності на українській цар не уникаючи при цьому дискусійності певних питань.

Таким чином, оглядаючи та аналізуючи широку історію фін про Н.І. Пирогова, отворени на протязі більше пів століття, і відзначаючи її великі досягнення, не можна побачити і її недоліків: фактично відсутні праці, які били повною обов'язі та широкою суспільно-науковому характером багатогранною сподвижницьку діяльність вченого-нед

1. Тростогого М.А., Коппанек Е.И., Рожковський Ц.И., Тростогого А.И. Общественная деятельность Н.И.Пирогова на Подол V объединенная науч.-мет.тех. конф.-Винница, 1997.-С.14- Федоров В.Д. Н.И.Пирогов - "чудесный доктор" //Хирургия. 1993.-№10.-С.6-16; Галлицький А.І. Україна і діяльність Н.І.Пирогова //Українська ідейна спадщина у викладачів гістаричних наук.-Дніпропетровськ, 1992.- С.56-59.

2. Кульчицький К.І. Микола Пирогов: дисковизні сюжети житт //Медицина газета України.- 1994.-№24/25/.-Липень.-С.6; Кульчицький К.І. Микола Пирогов: дисковизні урски життя Е льдирова //Медицина газета України.-1994.-№42/43/.-Грудень С.10; Мазурник Евгений. Микола Пирогов у Кам'янці //Медицина газета України.-1995.-№31 /77/.-Вересень.- С.14.

педагога-адміністратора та громадського діяча в Україні, ко-
в цей час, як вважає чимало дослідників, був найбільш плід-
ни і смисливи в житті М.І.Пирогова, а особливо його перше
заступництво - 1856-1866рр. Саме тут формувались його педаго-
гічні погляди, саме тут його ідеал настав, що ґрунтувався на
змітках євангелістської любові до ближнього, знаходив ви-
раження в медичній та педагогічній практиці. Саме на терені
країни ідеї християнського благодійництва знаходили втілен-
ня в подвижницькій праці на благо народу. Саме тут, сприятливи
процесу демократизації освіти, М.І. Пирогов висловив про-
явну гуманістичну позицію, щоб "відкрити вхід до універси-
тету навіть усім громадянам, усім членам суспільства..."[1].

Все зазначене змусило уможливити висновок про те, що на всі
рані і періоди діяльності М.І.Пирогова в Україні висвітлені
достатньо глибоко[2], і переконливо доводить необхідність
дальшого історичного наукового дослідження та аналізу його
громадсько-просвітницької діяльності.

З урахуванням наукової актуальності проблеми, статусу її
зробки, практичної значимості визначені тема і конкретні
зв'язки дисертаційного дослідження.

-
- Центральний державний історичний архів України /далі ЦДА
України/. - Ф.707, оп.25,1859, опр.51, Арк. 12-13.
 - Барабой А.В. О причинах увольнения Н.И.Пирогова с поста
зачинающего Киевского учебного округа //История СССР.-1959.-№5.
С.106.
 - Клинничий К.И., Кланца П.А., Собчук Г.С. Н.И.Пирогов в усадьбе
Ляля. -К.,1981.-С.38; Серебрянников А.В. Н.И. Пирогов в Гей-
льсберге [1862-1866] //Клиническая медицина.-1987.-Т.65.-№4.-
С.148.

Об'єктом дослідження в даній дисертації виступає багаторічна громадська та просвітницька діяльність педагога-гуманіста XIX століття М.І.Пирогова в роки життя і діяльності на адміністративних посадах в Україні та за кордоном.

Хронологічні рамки дослідження обумовлені прагненням розглянути найбільш плідний десятилітній період діяльності М.І. Пирогова, починаючи з вересня 1856 року, коли був призначений помічником Одеського навчального округу закінчуючи червнем 1866 року, коли був звільнений з даної служби.

Метою дисертаційного дослідження є громадсько-просвітницька діяльність М.І.Пирогова періоду, коли він працював в Україні, обіймаючи посади помічника Одеського Київського навчальних округів, а також виконував обов'язки перекладача та керівника і організатора позову коледжних професорів за кордоном.

Не претендуючи на вичерпне висвітлення проблеми, прагне розкрити такі дослідницькі завдання:

- на основі аналізу публікацій минулих років, архівних рішень та епістолярної спадщини М.І.Пирогова показати інтелектуальний, просвітницький, реформаторський характер його діяльності на тлі української історії середини XIX століття;

- визначити головні напрями реалізації М.І.Пироговим гуманістично-просвітницьких ідей в Одеському та Київському навчальних округах;

- показати роль і місце М.І.Пирогова у становленні української інтелігенції в середині XIX століття, української культури, університетської та вищої медичної освіти;

- з'ясувати основні напрями його громадської діяльності

вільності на теренах України;

внеси до наукового світу маловідомі та невідомі факти з М.І.Пирогова.

Результати, що одержані автором в процесі звіряння оцінюваних зведень, висловлять на захист:

діяльність М.І.Пирогова є підтвердженням того, що за певних умов видатна особа може прискорити процес прогресивного об'єктивного суспільно-історичного розвитку;

тільки в 60-х роках XIX століття, в період піднесення суспільно-політичного руху, стало можливе формування гуманістичного, просвітницького, реформаторського характеру діяльності М.І.Пирогова;

саме в період перебування М.І.Пирогова в Україні, коли він їмав посади попечителя Одеського та Київського навчальних округів, найбільш плідною була його громадсько-просвітницька діяльність;

гуманістична, просвітницька діяльність М.І.Пирогова спричиняла становлення цілої плеяди української інтелігенції, послабила тиск російського самодержавства на українську культуру цілком і утверджувала демократичні засади в сфері вищої шкільної та вищої медичної освіти;

будучи керівником та організатором підготовки коледжів провасорів за кордоном, М.І. Пирогов закладав основи демократизму і гуманізму в науці пореформеного періоду;

саме М.І.Пирогову вдалося надати поступального руху в справі поширення освіти з Південноукраїнських земель, залучити цю науковці сили до вивчення історичного минулого краю, класичні основи для відкриття Одеського університету;

Світоглядною основою дослідження є загальнотеоретичні принципи соціально-історичного пізнання, що опираються на

науковість, конкретність істотни, орієнтація на загальні людські цінності та нові підходи до аналізу суспільних не і процесів, оцінку ролі і місця в них історичної особи.

При написанні роботи використані соціально-історичні методи дослідження: ретроспективний, періодизації, порівняльний, біографічний та проблемно-хронологічний. Саме останній проблемно-хронологічний, є в нашому дисертаційному дослідженні основним. Дзеркальну базу дослідження складає весь загальнотематичний курсово життя, діяльності і наукового спадку Н.І. Пирогов, які варто класифікувати на кілька груп. Основу у н складають опубліковані в різні часи праці Н.І.Пирогова, стосуються даної теми дослідження/1/, зібрання література та літературно-педагогічних статей /2/, багато епістоляр спадщина Н.І.Пирогова та друковані ним періодичні видання/

Другу групу джерел складає література про Н.І. Пирогов Це, в першу чергу, науково-біографічні нариси, статті розділи книг, а також спогади, урочисті промови, доповіді художньо-публіцистична література.

Третю групу складають багаточисельні матеріали періодичної преси /автори опрацьовано 88 журнальник та газетник в дань/, що містять великий об'єм інформації про Н.І.Пирогов

1. Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения.-М.,196
2. Пирогов Н.И. Собрание литературных статей /Ред. "Одесские Вестник" А.Богдановский, А.Георгиевский.-Одесса,1953; Пирогов Н.И. Собрание литературно-педагогических статей, вышедших из управления его Киевским учебным округом /1850-1861/.-К., 1961.
3. Циркуляры по управлению Киевским учебным округом.-К., 1 1961гг.

на підставі з якихими документами вступив до цієї організації, а також про його участь у діяльності організації, зокрема в організації поштового зв'язку з Україною, в тому числі з використанням літератури М.І.Пирогова в Україні.

Чергову групу складають документи, пов'язані з діяльністю, виконавчою у зв'язку з арештом членів Української Центральної Ради, зокрема Центральної Ради і Ради Українського армію України (ЦУА) України. -Ф.442: 7077, листи армію України /Ф.157/, Державного архіву Білорусь - складові: /1300.-3,4,5,13,44,45,50,133,333/. Інститут історії Центральної Ради: Зіблістка: І.В.І.Бернштайн - ЦУА України, а також висновки на документи української Центральної Ради у м.Рівні.

Архівні документи і матеріали української організації в Рівні. На першій з них знайдено літературу М.І.Пирогова як адміністратора в офіційному державному установі, коли він виконував обов'язки начальника цієї установи, зокрема /1300-1301рр./, лістинг, літературні документи, зокрема документи, пов'язані з діяльністю до вступу в Україну, зокрема в Рівні та інших державних установах, зокрема Зіблістка Ради повенило, які свідчать про діяльність української організації, її діяльність, зокрема її участь в своїй діяльності.

Друга група архівних документів складають документи і матеріали, які розкривають активну громадсько-просвітницьку діяльність М.І.Пирогова, відносять ту складовість цих документів, зокрема документи - Пирогову діяти. Зокрема, це листи багаторазових прохань, адресованих міністру народної освіти та генерал-губернатору стосовно клопотань про видачу певних ліній, Зіблістка, лекційних, казінетів, регіональних комітетів, друкованих органів діяльності тощо.

ристе та М.І.Пирогова на посаді мирового посередника /1862рр./ . Цінність багатьох документів також в тому, що є автографами.

Матеріали жандармсько-поліційних установ складовіть ту групу архівних джерел. В основному, це скарги-до одеського та київського генерал-губернаторів на М.І.Пирогова, адресовані начальнику III відділу, міністру народної освіти та міністру внутрішніх справ; відношення, патенти, розслідувань, які стосуються діяльності М.І.Пирогова злови цензурного комітету навчальних округів.

Відносно стану вивчення архівних джерел слід зауважити, що вони в певній мірі досліджені, але значна кількість їх мало відома широкому загалу. Так, частина документів стосується діяльності М.І.Пирогова в Одесі, була опублікована М.Г.Попруженком та І.Я.Дейнеком/1/. Частина документів, які відображають Київський період його діяльності /1861рр./, опубліковані у збірнику "Суспільно-політичний рух на Україні в 1856-1862рр."/2/, проаналізовані в публіка-

1. Попруженко М.Г. Памяти вице-президента Императорскаго Одесскаго Общества Историк и Древностей Н.И.Пирогова. - Одеса, 1910; Дейнека И.Я. О медицинской деятельности Н.И.Пирогова во время пребывания его в должности попечителя Одесскаго учебнаго округа //Новый хирургический архив. -1956. -№1. -С.40-45; Дейнека И.Я. Н.И.Пирогов - борца за прогрессивное научное направление печати //Вестник хирургии им.И.И.Пирогова. -1961. -Т.86. -№6. -С.127-135.

2. Суспільно-політичний рух на Україні в 1856-1862рр. Збірник документів і матеріалів: У 2 т.-К., 1963. -Т.1. -С.41-42.

А.В.Зарабел, використані в роботах Р.А.Іванової, А.В.Мельни-
ко, В.С.Мандри, О.Г.Кравченко, а також досліджені М.М.Сихару-
лидзе/1/.

Прім використанні вище вказаних документів, вони складе-
но в Інституті етнографії ІНД ім. В.І.Вернадського НАН
України нові матеріали епістолярного характеру, а саме: авто-
графи характерному М.І.Пирогова як гуманіста, просвітител-
я, адміністратора, адв'юката/2/. Написані, на жаль, не
лише не лише не реферувалися повністю в краї. Але й відсутні
зроблені матеріальні забезпечення учнями всіх років:

1. Зарабел А.В. О причинах злочинств М.І.Пирогова... С.109-
113; Іванова Р.А. Роль М.І. Пирогова у національно-визвольній
боротві на Україні в 60-х роках XIX ст. //Український історичний
журнал. -1987. -№12. -С.76-84; Мельнико А.В. М.І. Пирогов і
Національний епістолярний //Вісник Київського університету.-1977.
-С.31-37.-/См.в Інтернеті/; Мандри В.С. Українська культура
в педагогічному літературі виданнях російського видання М.І.
Пирогова //Архіви України.-1976.-№3.-С.65-70; Мандри В.С.
Іванко М.М.Пирогов в ІРМА УРСР в г.Київ//Соціально-економі-
чні.-1984.-№5.-С.60-62; Кравченко О.Г. Роль Київського универ-
ситету в розвитку просвіщення в Київському університеті/ /
Дис... канд.пед.наук.-К.-1954; Сихарулидзе Н.К. Общественно-
педагогическая деятельность великого русского ученого
М.И.Пирогова.-Тбилиси, 1935.

* Матеріали цих фондів, на створення списку М.І.Пирогова, ви-
користовуються внаслідок.

2. Інститут етнографії ІНД ім. В.І.Вернадського НАН України.
-Ф.111, №3632; Ф.1, 49259 /Архів Євдокимової Г.П./.

шкільної освіти, викладачів та професорів університету/

Цінні відомості про М.І.Пирогова містять спогади датних вчених, лікарів, педагогів, письменників та суспібно-політичних діячів, що були знайомі або співпрацювали з М.І. Пироговим - І.І.Мечнікова, О.О.Потебні, М.П.Драгомиров, К.Д.Ушинського, В.Караванова, В.Іконнікова, А.Модзалевський, М.Скляфоровського, М.Бурденка, О.Герцена та інших.

Особливу групу джерел становлять документи, статистичні збірники та довідники відомчого походження, а також звітна документація та витяги з окремих звітів, які дозволяють не лише охарактеризувати стан освіти в Україні час перебування М.І.Пирогова на службі у містерстві народної освіти, але й прослідкувати сутність та напрями його педагогічної, просвітницької діяльності.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що дана проблема в такій її постановці ще не була об'єктом дослідження.

Елементом новизни є те, що в науковий обіг вводяться нові матеріали, які значно доповнюють багатогранний образ визначної особистості М.І.Пирогова, використовуються надані архівні документи.

Першою новизною є і такий підхід, коли на основі комплексного аналізу всієї джерельної бази про діяльність М.І. Пирогова в Україні увираховується і поглиблено аналізується не лише вивчена /ніж медична та педагогічна практика його громадсько-просвітницька діяльність. Постановка проблеми в даному ракурсі дозволяє розширити коло знань про

1. Інститут рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського НАН України - ф. III, № 6736; ф. I. № 29045 /Архів Грінченка/; ф. III, № 1780

линикому реформистському підходу, а саме: перадова інтелекту-
ї 50-х років МХ ставити.

Матеріал дослідження Боничуса 4 з урах. на відносно-
й класовій відкід, до суцільної діяльності історичної науки і
результати аналізуються з точки зору загальної історичної
науки. З тієї ж точки М.І. Пирогова проаналізувати вист. форми -
додатковими, гуманітарними-реформаторськими і проаналізувати -
ідеї прогресивної інтелектуальної класової науки.

Аналіз вист. пошліли результатуваної громадсько-
освітницької діяльності М.І. Пирогова в Україні (1885-
1889) / дов. можливість автору вилічити частину вист. діяльнос-
т, зокрема з тим зв'язком історичної науки з своїм внутрішнім світом,
нових революційних періодів: перший-вересень 1885 - липень
89 року; другий - липень 1888 - Червоном 1894 року; трет-
ій - травень 1891 - лютий 1892 року; четвертий - вересень
92 - лютий 1894 року.

Практично значення дисертації, на думку автора, на-
леж. в тому, що результати її можуть бути використані при
виготовленні робіт з історії культури та історії української
науки України, а також в процесі викладання курсу історії
науки та історії науки в Україні. Матеріал на робіти вист. на-
ги використані при розробці спеціальних курсів, призначе-
н. зокрема галузям науки, освіти, культури України, уникне-
ти у викладанні історичності та гуманітарності у шкільній
злі.

Наукова дисертація проаналізує на кафедрі загальної
історії гуманітарних факультетів Київського університету
зні: Тараса Шевченка, кафедри української історії Київського
универ. педагогічного інституту ім. П.Г.Шевченка. Основні
засадки та висновки дослідження підібрані в дублікованих

автора, а також у доповідях та повідомленнях на Всеукраїнських та вузівських конференціях.

Характер і завдання дослідження визначили зміст структури дисертаційної роботи, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків, а також списку використаних джерел і літератури.

Основний зміст роботи.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, визначається її мета та завдання, аналізується історична проблема і ступінь її розробки. Розглядаються методи дослідження, використані джерела, обґрунтовується наукова значимість.

У першому розділі - "Громадсько-просвітницька діяльність М.І.Пирогова як попечителя Одеського навчального округу (1856-1859рр.)" - розкриваються історичні умови та традиції, які змусили геніального вченого корінним чином змінити вид своєї діяльності і перейти від науково-медичної реформаторсько-педагогічної та громадсько-просвітницької. При цьому слід зазначити, що змістом його ідейного курсу було прагнення до високих ідеалів, звернених у найвищу а суть його життєвої позиції полягала в адекватній співпраці у всіх сферах в суспільстві. Тому, збудивши появою статті "Запитання життя" в 1856р. передову суспільну думку став не лише виразником загального бажання прогресивної інтелігенції підняти освіту в народі, а й сміливо ступив шлях практичного втілення своїх ідей в Південноукраїнських селях, обіймаючи в 1856 році посаду попечителя Одеського навчального округу. Будучи переконаним, що зміна суспільного устрою є лише справою "часу і промислу", а перебудова самої країни можлива при відповідних перетвореннях в о

використанні, він з великою прихильністю взявся за цю нелегку
справу, намагавшись докорінно змінити сам погляд посели-
нської діяльності - від поліційного наглядацтва і контролю
політичною діяльністю викладачів та учителів - до актив-
ної участі їх в реформуванні освіти, розвитку науки, вивчен-
ня історії та природи краю. При цьому цим він надавав
свій діяльності особливого просвітницького, гуманістичного
змусу, через яке втілювалися його ідеали добра, милос-
рддя, евангелійської любові до ближнього.

Автором обґрунтовується положення про те, що саме
М.Пирогову вдалося надати поступального руху в справі по-
внення освіти в Підденноукраїнських землях, залучити краді-
цькі сили до вивчення історичного минулого краю, а також
класти основу для відкриття Одеського університету.

У другому розділі - "Роль М.І.Пирогова в реформуван-
навчально-освітніх закладів Київського навчального округу
1858-1861рр." - аналізується сутність дійсно реформаторської
діяльності М.І.Пирогова, яка стосувалася керівництва в першу
очередь найбільш важливих питань різних ланок освіти в регіоні:
створення учительських кадрів для шкіл та гімназій, профе-
сійно-викладацьких кадрів для вищої школи, пошуків засобів
впровадження передових ідей та думок серед ширшого кола осві-
тців та підвищення його кваліфікації, зміцнення мате-
ріально-технічної бази навчальних закладів /особливо універ-
ситету св.Володимира/, підвищення ролі педагогічних рад, ви-
вчення питань стосовно стажування професорів та викладачів
кордоном, проведення заходів, що сприяли з демократизації
шкільної, особливо вищої, та об'єднання суспільних напруже-
нь, розширення рамок для вступу бажаючих до університету,
введення до учительської діяльності жінок, поширення освіти

перед простого народу шляхом відкриття недільних шкіл.

Саме в період перебування М.І.Пирогова на посаді педителя Київського навчального округу в умовах колонізаційної політики російського самодержавства щодо України один з перших порушив своє діяльність питання про створення школи, про навчання відьми новом, а своєю реформаторськими діяльностями, націленою на демократизацію освіти, особливим чином, сприяв формуванню нової генерації української інтелігенції, яка, вихована на високим гуманістичних ідеях "класів пироговських реформ", активно включилася в другій половині XIX століття в боротьбу за національно-культурне і політичне Україну.

У третьому розділі - "М.І.Пирогов як широкий педагог і організатор підготовки молодих вчених /1861-1866рр. затором на основі широкого залучення архівних джерел робиться спроба показати як, пройнятий долею нещасливого людина, М.І. Пирогов протягом 1861-1862рр. виконував з великим людським посередства, вичухливо керувався при цьому загальнолюдськими принципами моральності. З 1863 по 1866 ми він знаходився у відраженні в Гейдельберзі, де київським доученням міністерства народної освіти як організатор підготовки молодих вчених до професорського звання. Своєю особистим прикладом служіння справі, ідеї, науки, він /за свідчення багатьох своїх виконавців/ був для них не формальним рівником, адміністратором, а "живим вогнем" і "втілювачем ідеалів", провідником, носієм ідей, що базувалося на загальнолюдських пріоритетах соціальної справедливості, добра, любові, гуманізму.

За чотири роки керівництва М.І.Пироговим професор

Інституційна в ній було підготовлено більше 100 молодих колективів, серед яких число засланиців з України відбули ідею виховання та світової слави. Серед них: І.Мечніков, Ісидорівський, Г.Керпюк, П.Степанов, А.Бабухін, М.Залеський, О.Геріго, О.Іванов, З.Ваш, З.Дибковський та ін.

У висновках зроблені відомки та загальною мовою результати дослідження. Громадсько-просвітальська діяльність М.І.Пирогова є не що інше як результат пориву гартної особи зробити свій внесок в прискорення прогресивного руху об'єктивного суспільно-історичного процесу.

Будучи не просто попечителем, а ще й реформатором, і хоча нові шляхи розвитку суспільства малили ширі в освіті вихіді, вирішенні багатьох громадських проблем, він домагався багато зусиль для реалізації своїх ідей, планів, постійно знаходячись в творчому пошуку, хоч це часто оберталося "спального попечителя" невдоволенням властей і поступово ставився від служби.

М.І.Пирогов був незаперечною особистістю, в якій во і діло, ідеал і втілення його завжди інтуїтивно бачив, але, що він зробив для прогресу науки та освіти в Україні, неможливо не стільки його ставленням попечителя, адміністратора, скільки його особистим талантом, благородністю і гуманністю.

Основні аспекти дисертаційного дослідження викладені у публікаціях автора:

Попечительство та науково-педагогічна діяльність М.І.Пирогова // Гуманітарні науки: проблеми, науки, перспективи. 28. квітня праць. Вип. III. - Мень, 1994. - С.74-80.

М.І.Пирогов і Україна // Парла владна наукова конференція проль генеалогії і біографіки, присвячена 150-річчю з дня

... ..

... ..
... ..
... ..

The thesis presented the systematic degree of availability of historical sources of Ukraine. Higher. Lower.

The base of the thesis is based on various sources

A number of

... ..

